
WALAFRIDI STRABI

FULDENSIS ABBATIS

OPERUM OMNIUM PARS TERTIA. — CARMINA.

(Ex Canisii Antiq. Lect., tom. II.)

DE VISIONIBUS WETTINI ^a

PRÆFATIO

AD GRIMALDUM CAPELLANUM.

Domino Patri, vereque felici, et purissima sinceritate venerando GRIMALDO capellano, WALAFRIDUS STRABUS æternæ beatitudinis in Salvatore mundi salutem.

Ex quo, Pater beatissime, familiari quadam pietate exiguitatem meam dignati estis agnoscere, sedulo tenaci memoria amplexabar, cujus præsentiam summo ardore sitiebam, sicut et hactenus ago. Licet enim longa interjectæ telluris spatia sequestrent, vasti montium et saltuum dirimant anfractus, animo tamen spiritali igne æstuans, quamvis absens, assidue vestros quasi quoddam speculum intueor obtutus. Denique jussu Adalgisi venerandi Patris in Domino, visionem Wettini propinqui vestri ^b, quam beatus pater Hetto ^c urbanæ facundia, mellifluis floribus adornans, prosaicis verbis doctissime composuit, ^B versibus hexametris furtim exemplare coactus sum. Ideo nulli hoc ut placeat exhibeo, tantum illius voluntati satisfeci, et major erat obedientia quam facultas. Sciebam etenim quia qui spiritalibus viris obtemperat, nunquam errat. Et si in pedum mensuris et synalapharum positione fefelli, contra nullum luctamen inibo, quia ad rumusculos ^d spargendos non egi, sed potius ob propositi mei conservationem. Quippe cui nec ætas ad talia competit, nec scientia suppetit. Scintilla quædam inest et eget fomite.

In hoc autem primitivo carmine nec tempus morosum ad cautelam concessum est, nec proprii sermonis habui potestatem. Arbitror autem quod si per campos darentur vagandi induciæ, quivissem fortasse ramusculos aliquos decerpere, quibus mea rustici- ^C

tas aliquantisper tegetetur. Unam itaque ob causam impossibilitatem superavit voluntas. Comperimus etenim quosdam esse qui hoc nil amplius vasis somniis dijudicantes, nec habere aut credere aut audire dignantur. Hanc autem præsumptionem ut audierint, turgentes assumunt in manus, avidique vitia quibus redundat rimantes, velint nolint, ipsum quod oderunt invenient, dum quod sitiunt quæsierint. Compulsum tamen me sciant in hoc prorupisse, et quasi stimulis plerumque impulsam scriptitasse. Sed propter amorem ejus qui hæc vidit, et ista fieri desideravit, et me hæc fiducia animavit.

Quapropter, beatissime Pater, quæso sanctitatem vestram ut emendare dignemini quidquid in hoc pitacio censura vestra aptum correctioni vel a vero discordans deliberaverit. Necesse enim est ut Erlealdum dominum et Tattonem præceptorem meam hæc res non lateat, quia fas non est monacho suum quidquam celare abbatem. Si itaque considerantes nimiis nacti fuerint sordere mendaciis, statim pungent, non palpabunt. Et, ut vereor, qui pene octavum decimum jam annum transegi, dignis verberibus vapulabo. Optime enim hæc arte, sicut et in aliis imbuti sunt, sed minus diligunt. Ideo defendere dignemini utilitatem meam, et hujus scedula infirma tueri. Quædam etiam nomina in contextu occultata, qui diligenter investigaverit, istis versibus impressa reperiet. Bene valentem, et Strabi memorem, te Deus omnipotens in æterna felicitate conservare dignetur, sanctissime Pater. Amen.

^a Vide visionum ejusdem narrationem prosaicam inter Opera Heltonis Basileensis episcopi, Patrologiæ tomo CV, col. 767. EDIT.

^b Frater scilicet Grimaldi. BASN.

^c Abbas Augiensis anno 801, Basileensis episcopus, Caroli Magni legatus ad Orientales. BASN.

^d Forte ramusculos, ut paulo infra. CAN.

INCIPIT LIBER.

Oratio ad Christum.

Christe, novum qui pascha, mihi concedis agendum,
 Suscipe dona precum, laudisque salubria nostræ
 Vota, voluntatem potius quam dona requirens.
 Quantum posse dabis, tantum sum velle paratus
 Cum tua majestas velle atque valere ministret.
 Te precor, alme Deus, pueriles disjice ludos,
 Et fermenta tui placida insere dogmatis, ut sit
 Blanda mihi dulcisque Patris sententia, cujus
 Jussa sequor, ne dorsa fero lacerare flagello
 Incipiat carmenque animo reprobare citato.
 Non aliunde quidem primum componere carmen
 Disposui quam, sancta sequens præcepta priorum,
 Primitias deferre Deo, cui cordis in ara
 Fertur adeps, sanctæ cum laudis odore litatus.
 Jesu Christe, crucis rogo per merita alma sacratæ
 Atque resurgentis per maxima festa Leonis,
 Cujus adest hodie festum venerabile cunctis,
 Ut me digneris vitiis mundare nefandis,
 Ne quod voce probo, hoc nostro damnetur in actu.
 Quid loquar ulterius? mundi miserere, Redemptor,
 Perque potestatis numen succurre triformis.

De abbatibus Augiensibus. — Heltonis pueritia, præfectura, mors.

Rhenus ab Ausoniis quo ducitur Alpibus, æquor
 Miscet, in occiduis diffusus partibus, ingens
 Illius in medio suspenditur insula fluctu,
 Augia nomen habens, jacet hanc Germania circa.
 Hæc solet egregias monachorum gignere turmas.
 Primus in hac sanctus construxit mœnia præsul
 Pirminius, ternisque gregem protexerat annis.
 Hujus quisque velit sanctorum cognoscere vitam,
 Ipsa sepulcra petat, satis ipse probabit in Hornbach.
 Postea septennis præsedit cursibus Eto;
 Tum sequitur binis laudandus Geba sacerdos,
 Bina Ermenfredus tum lustra peregerat abba,
 Sydonius ternis denisque ibi præfuit annis.
 Vicanos binosque receperat inde Joannes;
 Quinque Petrus sortitur item venerabilis annos,
 Quattuor inde tulit Waldonis lustra potestas.
 Tempore sub quorum juvenis velut aurea surgit
 Stella, tenebrosum citius vulganda per orbem:
 Cœnobium quinquennis enim Insulanense petivit.
 Nec latet urbs homines in vertice structa levato,
 Sed neque testa subit modium; peregrina volando
 Tanti fama viri regales verberat aures.
 Post rapitur, non sponte, foras de carcere charo,
 Et qui liber erat, sit, libertate soluta,
 Pastor ovile tuens, cujus pars magna, profanis
 Actibus insistens, Christi de valle viavit.
 Provida quippe Dei talem sapientia Patrem
 Constituit, qui cuncta sacris sub legibus arcens,
 Rure tenus destructa novat, geminamque ruinam

A Elevat, inque Dei varium transmutat honorem,
 Intèriora medens atque exteriora reformans.
 Cujus ad ingenium nullus mihi sermo redundat
 Narrandum, quando specialis in orbe refulsit
 Doctus in incultis jaciens sacra semina sulcis;
 Largus in auxilio, vita probus, aptus amori,
 Justus in arbitrio, arte sagax, perfectior actu;
 Quid moror ista canens, cum possim jure fateri
 Me nescire alium qui compensetur ad istum?
 Cogitur interea monachorum pastor haberi:
 Discipulus dudum, disponitur ipse magister.
 Carceris ipse fuit custos, quo sæpe cupivit
 Finitimum expectare diem, tum morte revicta
 Perpetuaque frui, Christo donante, corona.
 Vocibus in septem si promat verba palatus,
B Non erit ulla tamen narrandi cuncta facultas,
 In quibus immensum perfecit ille laborem,
 Quidquid erat Christi per ovilia jure regendum
 Fecit, et assidua constanter pace salutem
 Christicolis statuit. Regali munere fultus
 Dirigiturque maris trans æquora vasta profundi
 Græcorum ad proceres, scopulisque illisa carina,
 Fudit onus cunctumque virum, sed præsul ab undis
 Seque suosque, manum Domino præbente, recepit.
 Nulla maris post hæc rabidi discrimina passus,
 Sed potius recto cursu fatisque secundis
 Argivum responsa rato tulit ordine Francis.
 Denique longa tulit postquam fastidia, cœpit
 Mente sub obscura refugus tractare recessum
 Ordine de tanto, ne captus amore tenendi
C Linqueret æternum cui semper munus inhæsit.
 Anno igitur decimo Ludovici Cæsaris, atque
 Bis cessere novem illius tunc ordinis anni,
 Sexaginta quoque ætatis jam tempora clausit,
 Morbus in exitium traxit lethale patronum.
 Ille dolor dilectus erat, charissima febris,
 Mors contempta, fugæ hæc occasio prima patebat;
 Venit adoptivum redeundi in carceris antrum
 Tempus, ut alterius contemplans ora jubentis,
 Quod prius injunxit, jam tunc servaret agendo.
 Solvitur ex onere, atque sibi subjecta refutat,
 Perfruiturque quiete silens feliciter exin:
 Fare precor, quicumque velis, quæsitior honoris
 Quod tibi munus erit, cujus mala fama cerebrum
 Turbat et hanc famam durissima pœna sequetur?
D Conspicis ecce meum dulci rumore refertum
 Pro nihilo duxisse volans et inane favoris
 Molle decus, multumque viris miserabile justis.
 O ne magna dies damnans inhonoret, honores
 Spernite, per normamque sacri respiscite Patris!
 Versibus in paucis Heltonis gesta parumper
 Depinxi, brevitate tamen majora potestis
 Nosse sub invidia si mens non vestra gravatur.

* Illa legatio ad Græcos ab imperatore Carolo incidit in annum 811. MAR.

De Erbaldo et ejus electione in abbatem.

Musa soror, majora refer celerique volatu
 Pange melos, laudisque facem generisque latebras
 Cujus ab exortu Heltoni traditur hæres.
 Est famosa tribus quæ legum docta per artes
 Promoveat primo populi sedisse senatu,
 Judicioque bonas justo discernere leges.
 Illius e medio surgit generamine proles,
 Dicitur Erbaldus, verso sermone *vir audax*.
 Post septem denosque petit venerabilis annos
 Insulanense solum, sociatur fratribus illis
 Atque magisterio Heltonis traditur almi :
 Que monstrante, sacris non parva ex parte libellis
 Imbuitur, variæque vetant ne traderet artes
 Septenas curæ, antiqui quas auribus indunt
 Nobilium; namque illa refert scriptura Joannis
 Ante retroque animalia sancta oculata fuisse;
 Sensus adest : Sic doctus homo ex ratione biformi,
 Ante superna, videt, retro terrena, cavetque
 Hac ex parte foret ne clauso lumine cæcus.
 Mittitur ad quemdam, socio comitatus, ab inde,
 Cujus multa viret sapientia dogmate, Scottum ^a,
 Quem dixi socium, carmen perquirat abundans,
 Nam vitam meta et vires in morte triumphat.
 Nunc incepta sequar, post pauca parabor ad illud.
 Denique post reditum luxit perfectior actus;
 Moribus ardor inest, sermone fidelis amor stat;
 Fulget in ingenio verax, probus, aptus, honestus,
 Norma boni, æqua fides, dilectio sancta sub ill
 Innumerisque bonis nituit, quæ cuncta sub ista
 Non possum brevitate sequi, ne audire recuses.
 Hæc Heltonis erant postquam jactata per aures,
 Approbat ipse suo passim moderamine vera
 Esse satis, secumque velit per terga liquentum
 Camporum, fluctusque secant, Argosque penetrant,
 Diximus ut supra, redeuntque Augense sub antrum.
 Ergo ubi Heltonis silet argumenta potestas
 Per multa, alteriusque licet dum jura levare,
 Jam precis arte patet, currisque per ora vicissim
 Erbaldo debere dari his in mœnibus arcem.
 Annuit ipse Deus, cunctos qui mente sub una
 Hoc voluisse dedit, pastori mandat alendas
 In tellure ferax quæ gaudet fruge bidentes.
 Tum perfecta magis Domino servire voluntas
 Incubat, insignemque virum vota optima produunt.
 Mentis in occulto quantum prius esse benignus
 Vellet, in adjecta poteris bonitate probare.
 Dicam equidem quid in antiquis donasse figuris
 Hinc agnosco Deum veteres recolendo prophetas.
 Helix successit enim venerabilis ille
 Heliseus, vectumque leves affatur in auras;
 Spiritus oro tuus mecum duplicetur; at ille :
 Grandia, nate, petis, fiat tamen ipsa voluntas.
 Maxima Heltonis nitiuerunt facta per orbem,
 Si quid adesse potest, tamen exsuperatur ab isto,
 Qui solita virtute potens pariterque benignus,
 Virtutum custos, vitii sævissimus hostis

^a An Clementem Scottum, quem monachus Sanguinensis in Vita Caroli Magni ait litteras docuisse

A Ex ætate fuit puerili ipsam usque senectam.
 Quam pulchre et digne multumque insigniter hæres
 Vernat, uterque Pater vitæque graduque beatus!
 Hic pater ante fuit, modo filius, astat, obaudit,
 Per natumque regi proprium vult corde paterno.
 Filius iste prius, duetor patris esse jubetur,
 Et tamen intendit quæ se sententia docti.
 Jam senioris agat, sequiturque per omnia pacis
 Congeries, jungitque gregem concordia præpes
 Pastorum, nullumque dolus, nullum ira lacessit;
 Res laudanda quidem pacis innata magistris:
 Omnipotens, vitæ, pacis lucisque repertor,
 Ambobus vitam per sæcula multa ministret.

De Vettino et ejus ætate. — Visio dæmonum armatorum. Angelus dæmonem fugat. Orationes precit Vettinus. Angeli consolatio et consilia.

B Spiritus alme veni, nostræque adjungere Musæ
 Unius ut vitam præstanti sine capessam.
 Perge Camœna, virum quem supra, tolle, reliqui,
 Nam Vettinus erat celebri ramore magister,
 Artibus instructus septem de more priorum,
 Cui fortuna dedit scholis adnectier illis
 Quis gaudere solet nitida et lasciva juvenus.
 Sed tamen, exterius quantum discernere nostrum est,
 Moribus in castis vitam mediocriter egit,
 Laudibus ex hominum multas vulgatus ad auras.
 Hic igitur postquam Dominus descendit ab æthe
 Carnis in hospitium sexto quater atque peracto
 Octingentesimo rapidis discursibus anno ^b,
 Undecimoque pii Ludovici Cæsaris, et dum
 C Sexies Octimber [october] declinat quinque diebus,
 Adfuit illa dies quæ septima in ordine constat,
 Ut sibi moris erat, quemdam pro corporis haustum
 Prosperitate tulit, quod tunc non sobri agebat;
 Adduntur socii reliquisque salubriter actis,
 Ipse nova ingentes patitur gravitate dolores,
 Indigesta vomens, dapibusque in corporis usus
 Sumendis fastidit ali : jam venit ab ortu
 Prima dies, multusque parum discesserat angor;
 Tum reficit non cepta tamen fastidia linquens,
 Nec tractavit in hoc ullum se ferre periculum
 Mortis, ad hanc vitam quando cibus ille animavit.
 Tertia lux oritur noctisque rotam Hesperus avertit,
 Colligitur mixtura virum, residetur ad escas;
 Tum fratri : Non mensa placet, non pabula prosunt,
 D Cedo locum, compellor enim feritate doloris
 Strata videre mea, hæc aliam portate sub umbram.
 Tolluntur stramenta aliamque feruntur in ædem,
 Contiguam cellæ quam cœnatum ante petivit.
 Ergo ubi membra suo componit languida lecto
 Conclausis oculis penitus dormire nequibat,
 Spiritus ecce doli foribus processit apertis,
 Clericus in specie, frontis lateare fenestras,
 Ut nec signa quidem parvi videantur ocelli;
 Jam manibus tormenta gerens capitique propinquans,
 Magna sub ardenti complectens gaudia corde :
 Cras torqueris, ait, meritumque rependitur omne.

in Gallia? Mab.

^b anno. 823.

O mens orba hominum, quo te deducere cæcum
 Expetis, et cujus retinentur sidera septem
 In palma, hunc inimicitia aversaris amara,
 Et cum luce cares, tenebris circumdaris atris,
 Ille feroxque, rapaxque, minax, mendaxque, sagaxque
 Finibus insidians fundo te tinguit averni,
 At Dominus si ductor erit, transmittit Olympo.
 Ille igitur dum tanta minans promittit inermi,
 Turba catervatim piceum comitata magistrum
 Affluxit, totumque locum tetro agmine supplet,
 Armati velut in bellum curruntque per aulam,
 Structuri angustum pœnalis carceris antrum
 Nulla relinquentes fugiendi dona pavorem.
 Hic locus insinuat Solymæ quod dixit Iesus:
 Ecce dies venient, et tu circumdata vallo
 Laberis usque solum, gladio mactabitur infans,
 Et lapis esse super lapidem hac strage vetatur.
 Urbs animam, lapides tractatus nempe figurant,
 Vallus in angorem positus dignoscitur esse;
 Destructor nam dæmon erit, destructio finis,
 Evenit hoc illi qui notum speravit Iesum.
 His actis timor opera [F. ora] premit, pavor occupat

[artus,

Spes jam nulla fuit nigram vitare catervam,
 Sed divina cito advenit clementia cursu,
 Viderat in cella monachos sedisse nitentes
 Forma quibus radians, habitusque ignotos in armis,
 Unus ait, media quem sors in sede locavit;
 Res injusta patet, fugite his sedibus hostes,
 Hic homo sumet adhuc hujus compendia vitæ.
 His dictis, velut in vallem cum lymphâ minator
 Fertur, ab aspectu subitis discessibus agmen
 Cessit, et anxietas, tandemque decorus in aulam
 Angelus ingreditur fulgens in veste rubenti,
 Gressibus insistens, sermone acclamat amico:
 Te, dilecta anima, hoc momento visere veni.
 Talia dicenti recubans sermone Latino
 Subdidit: Omnipotens nostris si ignoscere culpis
 Dignatur, pietatis opus perfectius auget;
 Sin alias, pagno concludimur illius omnes,
 Impendat quodcumque placet sequimurque **hæbent**.
 Nam prima sancti patriarchæ fronte statuti,
 Inde prophetarum collectio sancta priorum,
 Sanctus apostolici demum globus ordinis, omnes
 Hi genus humanum multo vexere labore,
 Nunc etiam majora petit solamina præsens.
 Colloquio in medio rumpantur visa duorum,
 Nondum verborum, sed visus finis habetur,
 Evigilat, si quisque sibi quæsivit adesset;
 Vidit adesse duos, cunctis qui ad strata reversis
 Fortè domum intrabant, quorum tunc unus in ipso
 Cœnobio præpostus erat, meus ipse magister,
 Præcipua bonitate vicens, et moribus omnes
 Præcellens, latitare volens, sed notus ubique.
 Repperit hunc aliumque domo consistere fratrem,
 Accitisque cavaas utrum jaculavit in aures.
 Quidquid in angusto cognovit temporis actu.
 Palluit ac timuit, carnisque dolore remoto,

• Id est existens.

A Surgit ab excubitu pronus tellure recumbens,
 In patulæque crucis distendens membra figuram:
 Jam tota virtute, viri, prece posco frequenti,
 Inquit, adorantes, veniam deprecate nobis,
 Intentas formate preces, clementia magna est.
 Conspectiunt igitur tanto terrore gementem,
 Cantibus insistunt, palmasque in sidera tendunt,
 Cantantur septem lacrymarum carmina, nec non
 Plurima psalmodum modulamina firmiter addunt,
 Quæ tanta anxietas sibi continuare requirit.
 Tunc surrexit humo, lectoque resedit anhelus,
 Exposcitque legi sibi verba novissima sancti
 Gregorii, in scripto quod noscitur illius esse,
 Dialogus, quo multa bonis documenta ministris
 Construxit, mortisque situs per multa serebat.

B Grandis in hoc libro perlecta est lectio fratri.
 Tunc ait, oro, Patres, componite corpora terræ,
 Atque quiete gravem placida relevate laborem.
 Et mihi quod restat spatium concedite noctis,
 Corpus ut invalidum somno pascatur inani.
 Postquam lassa suo prosternunt membra papyro,
 Ipseque tam diros animæ carnisque labores
 Dum recreare cupit, cœlorum e culmine missus,
 Angelus albato vestitu venit amictus,
 Assistens capiti, qui visum in veste priorem
 Purpurea ostendit, juxta vestigia stando,
 Blandaque dictorum præmittit verba suorum;
 Laudat et hoc studium, quod confugisset ad alium
 In precibus Dominum, quod lectio sancta placebat,
 Tempore quo graviter terrenis angustia pressit;
C Hoc servabis, ait, ne prætermiseris exhinc,
 In multa quoque est psalmus perfectior unus,
 Cui virtus moralis inest, post carmina constans
 Septena atque decem centumque; hunc sæpe reflectes,
 Lectio quo legitur, psalmique canuntur aperta
 Veracique fide, jucundum munus habetur;
 Talis et ad Dominum utiliter devotio fumat,
 Atque serenatum hoc placet certamine Christum

Sacerdotum pravorum pœnæ.

His igitur dictis assumens angelus idem
 Infirmum, duxitque via præcessor amœna.
 Dum vadunt, montana vident quæ si lera tangunt,
 Marmoris in specie pulchro commista colore,
 Quæque in circuitu præcingens igneus amnis
D Ambit, inexhaustos tribuens intrantibus ignes,
 In quo multa nimis monstrata est turba reorum,
 Inque locis aliis diversa facta sequentes
 Agnovit pœnas, multosque recumbere dudum
 Quos habuit notos: ibi major et alter in undis
 Ordo sacerdotum, præfixo stipite vincetus,
 Terga dedit vinculis; quæ curis carne superbis
 Contra quemque stetit, mulier pro crimine stupri,
 Fomes adulterii est consors pœnalis Averni;
 Tertia cum radios semper produxerit aura
 Dicuntur cædi genitalibus artubus ambo.
 E quibus ille aliquos sese cognosse ferebat.
 Magna sacerdotum numero pars, angelus inquit,
 Lucra petunt terrena, quibusque inhiantur adherent,

Atque palatinis pereuntia præmia quærent
 Obsequiis, ornantque magis se veste polita
 Quam radiis vitæ; pomposis fercula mensis
 Glorificare parant, animarum lucra relinquunt;
 Deliciis ducti per scorta ruendo volutant;
 Hac ratione alios neque se defendere possunt:
 Peste fameque inopem possent solarier orbem
 Si tota virtute Deo sua lucra referrent.
 Hanc summam mercedis habent, qui talibus instant
 Rebus, ut æternam capiant in finibus iram.

Apostrophe ad sacerdotes. Monachorum cruciatus. De episcopo opem mortuo negante. Torquetur Carolus Magnus ob impuram libidinem, inter electos tamen annumerandus. Vitæ comitum descriptio. 1

O patres! si pauca addam, ne spernite, quæso.
 Quid facit antistes? in ovile lupus ruit ullo
 Non claudente fores, jacet ebrietate sepultus.
 Pastor, adulterium in Domini committere sponsam
 Qualiter audebis? Thalamum usque inducere debes
 Regis, et ipse thorum prior invasisse nec horres?
 Miror avaritiam sacratum pectus habere.
 Cui servas? Resipisce, precor; non nascitur hæres.
 Quid cumulas? Non quippe tuo sub jure tulisti,
 Sed sic dona Dei quæ dispensare juberis.
 Nemo bono obsistit si rectum velle tenebis.
 Quid rapis et vendis, Solymorum more, columbas?
 Valde cave expulsum, Dominus ne torqueat atris
 Verberibus, pompasque truci condemnet Averno.
 Cur tibi magnus eris, numerum si forte bidentum
 Te recolis debere Deo signare potenti?
 Crebra sub occultum claudis suspiria pectus,
 Si non damna doles, verecundia ducat ab igne.
 Cumque videbis oves dextra tui, parte sinistra
 Esse tuas, nuper ductor, nec terga sequeris,
 Pro cunctisque lues patiens incendia pœnas.
 Nolo tibi ille canat, præsul sacrate, propheta
 Plebis erit similis stultæ peccando sacerdos.
 Laus gregis esse stude, et cœlestia regna mereris.
 Vidit et horrendum ligni lapidisque opus illic
 Materia exstructum, castelli more locatum,
 Ordine confuso, summo atque vapore repletum
 Territus his frater, quærens qui mansor inesset,
 Audiit inclusam monachum pro sorte catervam
 Purgandi, variis patriisque locisque manentum.
 Hos inter speciale tenet discrimen et unus
 Frater in illicitum cecidit qui crimen habendi:
 Secretas cumulans injusto pondere gazas,
 Roboream ille habuit, quem plumbea possidet arca,
 Judiciis usque diem dubio sub fine vomendum.
 Hac se fraude duo primo armavere jugales
 Saphira et Ananias, communis vasa pericli.
 De quo fratre prius cuidam dum peste laborat,
 Annos ante decem similis sententia visa est,
 Dum raperetur in excessu: jamque illa vetustas
 Diutius, donec memores revocentur ab isto:

^a Hic abbas erat *Waldo*, ut patet ex litteris acrostichis versuum sequentium. *Waldo* autem fuit primum abbas Augiensis, deinde sancti Dionysii prope Lutetiam Parisiorum. Obiit an. 814. *BASN.*

A Ille etiam cui nunc patuit, non audiit ante,
 Indicat iste locus vitium, quod sæpe notatur
 Sæpius hoc monachis magis ac magis esse cavendum,
 Succidique juvat, quod tantum pondus adauget.
 O monache, esse cupis, quod te jam velle negasti,
 Dives opum, cui nulla patrum hoc documenta dederunt,
 Sed paupertatem cujus pars Christus habetur.
 Si vendis Christum, maneat quæ cerne, gehenna.
 Liquisti commune bonum furtumque peculi
 Eligis, haud capies communi sorte coronam.
 Tu tamen, Omnipotens, proprios rege ductor alumnos,
 His visis celsum cœlo montemque propinquum
 Aspiciunt, dum ductor ait: hac arce tenetur
 Abbas ^a ante decem corpus qui liquerat annos.

B ^aentorum incursus tempestatumque furores
^bim ^b pluviae multumque discrimen ibidem
^bbluit incauto quidquid neglexerat actu.
 Tætus ut æterni ducatur Regis in aulam,
 Deliciasque sacras sanctorum sedis in ævum
 Obtineat, pœnaque carens ubi vita sequatur.
 Angelus hæc addit: Quidam quod præsul eumdem
 Deberet precibus factisque juvare benignis,
 Ante dies multos, ceu demandaverat ipsi,
 Regato ostensus, quem tunc per somnia ferre
 Hortatur sibi dicta Patri: sed episcopus ^c ille
 Esse ratus soliti mendacia inania somni,
 Rudendo excepit, despecto fratris amore.
 Mente piger, nec corde sagax, succurrere tardus,
 Tormentorum jam nunc succumbit amare,
 Mortiturque suas proprio pro crimine pœnas.

C Ad quem frater: Ubi quem dicis clauditur, inquit
 Dixerat: Ex alia montis male parte tenetur.
 At nos quæ paucis dedimus jam somnia verbis,
 Monstramus per verba viri, qui hæc ipse videbit.
 Orsus, ait, dormire casa squalente videbam
 Disposito sedisse loco, quem diximus ante
 Abbatem, surasque et crura cruore fluentes,
 Labitur in vocem: Fili, fer dicta patrono,
 Respicias hanc ædem, bini coluisse jubemur
 Informem socii, duo namque lavare suescunt
 His comites sese nantes in gurgite thermis,
 Resperguntque domum hanc lethalis pestis odore,
 Ut miseri istius pellantur ab æde coloni.
 Ad loca sanctorum, pete, mittat ut ille virorum
 Deposcens quod gratis agunt solatia ferre,
D Reprimere ut possit paries ubi nullus habetur
 Immensum fetoris onus, relevetque dolores.
 Hæc, mi nate, precor, non oblivisceris hæc tu.
 Post hæc antistes, dum cuncta ex ore ferentis
 Audiit: Hæc, inquit, phantasmata credo fuisse,
 Idcircoque fidem verbis non commodo fictis.
 Credere quæ renuit, hæc angelus iste resignat,
 Quippe quod admonitus functis incredulus exstans,
 Auxilium conferre precis tardaret egenti;
 Atque ideo propriis fruitur sine munere pœnis.

^b Versus corruptus.

^c Hic episcopus fuit Adalhelmus, ut patet ex acrostichis ab eo versu: *Angelus hæc addit*. Sedes ejus ignoratur. *MAB.*

Denique quod paucis visum percurrimus odis,
 Ante nec audivit qui nunc renovata revexit,
 Et velut ad superos imo devexit abisso.
 Annuit iste locus multum pia vota mereri :
 Fidere sed noli post vitæ tempora solvi
 Alterius per verba focos quos colligit ipse
 Actibus ex pravis ; licet intercessio purget
 Crimina multorum, tamen hac securus haberi
 Nemo potest, quia quo nescit sua pondere facta
 Pensentur ; quapropter ego esse mihi utile dico
 Quod gessi purgare prius, sua quemque sequentur.
 Contemplatur item quemdam *, lustrante pupilla
 Pisoniæ quondam qui regna tenebat et altæ
 Romanæ gentis, fixo consistere gressu,
 Oppositumque animal lacerare virilia stantis,
 Lætaque per reliquum corpus lue membra carebant,
 Considerat hæc, magnoque stupens terrore profatur :
 Mortibus hic hominum dum vitam in corpore gessit,
 Iustitiæ nutritor erat sæcloque moderno,
 Maxima pro Domino fecit documenta vigere,
 Protexitque pio sacram tutamine plebem ;
 Est velut in mundo sumpsit speciale cacumen,
 Plecta volens dulcique volans per regna favore.
 Est hic quam sæva sub conditione tenetur,
 Nam tristisque notam sustentat peste severam,
 Oro, refer. Tum ductor : In his cruciatibus, inquit,
 Pæstat ob hoc quando bona facta libidine turpi
 Fœdavit, ratus illecebras sub mole bonorum
 Assumi, et vitam voluit finire suetis
 Sordibus ; ipse tamen vitam captabit opimam,
 Dispositum a Domino gaudens invadat honorem.
 Admonet hic hominem qui dignis moribus horas
 Has servare cupit, ne quodam crimine cuncta
 Perdat, et omne probum fundat vastante ruina :
 Talis aquas haurit pertuso vase receptans,
 Quodque diu immisit sorbente foramine linquit.
 Est labor iste gravis, malus atque miserrimus, ex quo
 Semper habet damnum, nunquam mercedis honorem ;
 Omnibus in rebus vitam moderetur in arvis,
 Qui cupit in cælis regnum retinere perenne.
 Illic magnificis conspexit munera pompis
 Dæmonis in manibus, jam præsentanda parari
 Pallia, et in vasis auri argentique metallum,
 Et lini obsequitur candentia fila caballus,
 Plurimus hunc ornat speciefestis fulgentis habentæ.
 Tum rogat hæc cujus hominum de parte venirent,
 Quidque figurarent. Tali sermone rependit
 Angelus : Hæc comitum sunt per diversa manentum
 Regna soli, injuste legalia jura regentum,
 Quatenus huc ducti inspiciant quod cuncta rapinis
 Collegere avidoque minores ore vorabant.
 Nomina quorundam manifeste protulit ex his,
 Dixit et hæc nunquam finiri dona, priusquam
 Quisque sinum in proprium præventus morte receptet
 Quidquid ad hospitium æternæ transmiserat aulæ.
 Quam vero horrendo comitum sermone profanam
 Intulerit vitam, nullus narrare redundat :

A Non scelerum ultores Satanæ, sed habentur
 Illorum quidam multis stringendo periclis
 Afficiunt homines, justos damnare reosque
 Justificare viros, contempta lege, solentes :
 Furibus adnexi vitiumque per omne sodales ;
 Muneribus capti, qui pro mercede futura
 Nil faciunt, sed cum quædam sub lege coercent
 Debita justitiæ, furiunt pietate carentes.
 Ardor avaritiæ nescit concedere quidquam,
 Sed totum extorquet totumque ad tartara mittit,
 Accumulans iram cum venerit hora furoris.
 Justitiam nunquam vitam quærendo beatam
 Impendunt, et quam gratis præbere videntur,
 Venalem portant animam pro pignore dantes.
 Judicio quosdam jam nunc succumbere dixit,
 B Dixerat ut Dominus de non credentibus olim :
 Judicium sumpsit quicumque incredulus exstat.

Jam satis est dictum : felix qui corde reservat,
 Ne sit amor nummi major quam mansio cæli.
 Grandi abundantes subito comprehendet egestas.
 O comites, cujus comites perpendite sitis !
 Christus ait : Quicumque polum conscendere quærit,
 Debet in angusto gressum configere calle.
 Servus item mortis vestigia lata sequendo
 Vergit in æternum miseris plorantibus ignem.
 Omnia mittantur, nunc tristes læta tenebunt,
 Quos gaudere libet, tristes tudentur in umbras.
 Quod placet ingredi, est melius tunc læta tenere.

C *Sanctorum preces pro fidelibus. Visiones sanctorum defunctorum. De martyrum et virginum sede. Angeli oratio ad Wettinum. Responsio Wettini. De angelo custode. Recedit a vitiosis.*

Vidit et innumeras diverso sorte phalanges
 De monachis, gradibusque aliis, populi que senatu,
 De variisque locis longe patriisque remotis :
 Hos gaudere hilares, illos frendere gementes ;
 Hos paradisi habet, discindit tartarus illos.
 His visis multisque aliis quæ scribere longum est,
 Quæque stylus currens stricta brevitate relinquit,
 Ducitur ad quædam præpulchræ mœnia sedis,
 Quæ naturali consistere mole ferebat.
 Hoc opus immenso nituit splendore, coruscans
 Arcubus, effulgens variisque ornatibus aureis,
 Argentique gerens multum structura metallum,
 D Præbuit arte oculis anaglyfa pascere mentem
 Mœnia, quæ tantum latam longamque tenebant
 Mensuram, pulchrumque statum mirabile factum,
 Atque per volucres pandebant culmina ventos
 Quantum nulla potest intentio mentis in visum (F. in,
 Claudere tractandi, nec quis sermone fateri [usum]
 Aut operi tanto veracem optare staturam,
 Aut decus excellens veris disponere verbis.
 Hæc cernunt fratrique sacer tunc angelus illi :
 Cras migrabis, ait, vitæ confinia linquens
 Terrenæ, tamen interea certabimus ambo
 Pro pietate preces sanctis prosternere Christi,

* Agitur hic de *Carolo Magno*, qui patiebatur ob libidinem impuram. Acrostichi versus id probant ab eo versu *Contemplatur item*. BASN.

Ut vel parva tuis fiat concessio factis.
 Inde beatorum parili venere volatu
 Sedes usque sacerdotum, quis fulgidus ordo
 Captat onus meriti, jugique potitur honore?
 Angelus: Hos, inquit, secum Dominator opimis
 Ditavit meritis, ideo enarrare coronam
 Nemo potest qua quisque nitet cui Christus obumbrat.
 Et quibus officia ornatas præbetis ad aras,
 Hos rogemus apud Dominum intercedere pro te.
 Tunc pedibus venerandorum subnixus uterque
 Unius illecebras precibus relevare precatur;
 Nec mora sanctorum pariter consortia surgunt.
 Aggressique thronum Christum petiere jacentes
 Ut potius laxare velit quam digna referre.
 Tum reboat de sancta vox testudine dicens:
 Debuit exemplis multos incendere fratres,
 Sed torpore madens desivit ferre laborem.
 Hinc responsa silent, vocemque emittere cessant.
 Angelus hæc inter, fraterque in parte steterunt
 Eminus, et sancti sedes cum pace revisunt.
 Ipse Dionysium, Hilarium sanctosque ferebat
 Martinum Anianumque suas cognosse fenestras.
 Qualiter agnovit, quos nunquam corpore vidit?
 Sed sperare datur quod vel sermone beati
 Hæc ducis audiret, vel quæ sibi gratia cuncta
 Monstrarat, quosdam faceret cognosse silentes.
 Tunc hortante iterum gressum ductore retorquent
 Ad sedesque viam nitidas pressere resumptam,
 Gloria martyribus qua polliet opima beatis.
 Credere non poteris speciem numerumque quot essent.
 Hos, ait, invictus tulit hæc in regna triumphus.
 Hos etenim terris coelesti laude tenetis,
 Hos precibus commissa suis tua solvere sauctis
 Poscamus, statimque sacra ad vestigia sese
 Projiciunt, citiusque sacer consessus ab inde
 Surgit, et ante Dei auratam prosternitur aulam.
 Dimitti peccata rogans, vox sede recurrit.
 Si quos prava docens peccati felle sefellit
 Deque via in præceptis illex commisit abire,
 Hos iterum revocet, solventur debita gratis.
 Inquiruntque modum quo crimina solvere possit,
 Qualiter ex aliis pravæ miserabile virus
 Doctrinæ eximeret. Tum vox processit ad illos:
 Convocet hos omnes quorum per inania mentes
 Dogmata pervertit, nocuit vel in actibus unquam,
 Aut quibus exemplum dicti vel præbuit actus
 Quo vitam moresque suos corrumpere possent,
 Et se sternat humo, dicatque per omnia sese
 Esse reum, gessisse male et docuisse pudenter.
 Sic veniam exposcat, statimque astantibus addat:
 Vos precor, o nati Domini, per numina summi,
 Per sanctosque viros, addens, animasque beatas
 Cœlicolasque omnes repetat, ne crimina quisquam
 Hæc vestrum tradatque alii faciensve docensve.
 Et patet alterius quantum qui polluit actus,
 Desipiat vel in exemplo seu dogmate pravo
 Qui malus est, multos secum invitare suescit;
 Et tamen e cunctis scelerum commercia sumet,
 • Versus mutilus.

A Infelix sua ferre nequit, majora requirens.
 Interea a longe bini de parte steterunt,
 Ecce Sebastianum magno splendore micantem
 Atque Valentinum specie cognovit aperta.
 • Inde etiam averso ducente, catervas
 Virgineas adeunt, ubi splendor luce corusca
 Summus adornavit nitidis consessibus ipsas;
 Sunt, ait, hæc sanctæ quarum sub honore Tonantia
 Nomina divinis colitis famulatis, ipsas
 Pro longa ad Dominum vita præmittere præsta.
 Sic ait, et pedibus sese prosternere certant,
 Protinus assurgunt, citiusque ad limina pergunt
 Celsa throni longam fratri deposcere vitam.
 Sed prius orantes quam se prosternere possent,
 Obvia majestas Christianique immensa potestas
B Elevat inclines miro splendore nitescens,
 Qualis ab humanis cerni agnoscique figuris
 Nunquam posse datur; certant ut bella fidei,
 Mitis ad astantes Christus dat verba puellas:
 Justa docens si recta gerat, dignumque ministret
 Omnibus exemplum, revocans ad mœnia vitæ
 Quos adversa docens æterno prodidit igni,
 Tunc vester præstabit honor quod cuncta remittam.
 O meritum sublime tuum, sanctissima mater
 Virginitas, quæ casta poli terræque supremum
 Imperium retines, Domino quæ proxima Christo,
 Æternam super astra domum inviolata locasti:
 Sola quidem cælebs tantum cognomen habebit;
 Et corrupta tamen si se post crimina saltem
 Convertens anima ad Dominum submissa recurrit,
C Præmia certa manent, si nomine in æva carebit.
 His igitur gestis facili discedere gressu
 Incipiunt, itinerque suum sacer angelus istis
 Prosequitur dictis: Quantis humana volutet
 Progenies vitiiis, o quis narrare valebit!
 Nam licet a Domino, numerosa peste laborans,
 Abscedat genus humanum Factore relicto,
 Atque jugo Satanæ sua colla gravare suescat,
 Nulla tamen tanto peccata furore Creator
 Vindicat offensus quam quæ contraria constant
 Naturæ, quod quisque nefas vitare laboret.
 Quapropter cunctos nimium certare necesse est
 Ne subeat mater scelerum Sodomitæ libido,
 Et templum Domini metetur in horrida nigri
D Serpentis delubra, quibus se degere gaudet.
 Sordida non tantum hic morbus contagia præbens
 Inficit, alternas maribus dum turpiter iastat,
 Commaculatque animas ardente cupidine stupri.
 Verum multiplici thalamum violare jugalem
 Assolet illuvie, rabiem dum quisque sequentes
 Luxuriæ, instinctu violenti demonis acti,
 Naturæ concessa suis stimulante relinquunt
 Conjugibus luxu, licitumque in supra calore^m
 Vertentes, Satanæ incedunt hostile lupanar,
 Unde tibi jubeo Auctoris de nomine nostri
 Ista palam referens, ut clara voce revolvas,
 Nec celare velis quantum discrimen adheret
 Esse subinductas mulieres pluribus aptas:

Tempore nam quanto tam foedis sordibus instant,
 Non capiunt aditus cœli vitamque beatam.
 O quicumque malis cupimus nos subdere tantis,
 Incidat in mentem tormenti poena futuri,
 Dulcis enim est animo carniq̄ue insana voluptas,
 Durior, heu! miseri gravibus plangoribus ignis
 Tunc veniet, cum finis erit qui quemque sequetur.
 Quæso, probare velis digitum si ferre per ignem
 Hunc facilem possis; certe sufferre recusas:
 Qualiter æternum tota cum mole calorem
 Corporis incedis^a, quo vermis et ignis in ævum
 Consistant vitisq̄ue vicem dant omnibus atram.
 Tunc Wettinus ait: Domine, hæc proferre pavesco,
 Vilis enim persona mihi est, nec congruit isti
 Judicio quod ad humanas transmittimus aures.
 Angelus e contra, magnam promotus in iram,
 Incusat: Quod summa Dei sententia jussit,
 Non audes proferre pigro torpore retentus.
 Tum satis admonuit proprios componere mores,
 Atque suam radiis vitam illustrare beatis;
 Adjungens: Ego sum qui te servare jubebar,
 Angelus et custos rerum persisto tuarum.
 Quem Scriptura Vetus Samsonem vulgat in orbem,
 Hujus in auxilio semper mansisse solebam:
 Et miranda, favente Deo, complevimus ambo,
 Quem mandante Deo primo comitabar ab ortu,
 Donec per Dalilam in Domini procurreret iram,
 Venderet et scorto auctoris sacra munera Christi,
 Quo scelere infectus Dominumque Deumque reliquit.
 Tunc ego discessi vitiiis offensus ab illo.
 Ergo puer bene castus eras, mihi quippe placebas,
 Sed postquam propriis cœpisti vivere votis,
 Displicuit tua vita mihi, nam pravus abisti.
 Nunc iterum placido temet complector amore
 Mœrentem lacrymis, et toto corde reversum.
 Cœlicolas hominum custodes esse sacrata
 Scripta ferunt, Dominusque docens ostendit Iesus,
 Ante Patris faciem stantes servare fideles,
 Atque liber Pastoris opem demonstrat eandem.

*Monita pro monachis; præcepta paupertatis
 servanda.*

Cœnobiis etiam monachorum valde monendum est,
 Angelus adjunxit, vitii ut radicibus omnis
 Abscissis, vireant virtutum germina pulchra.
 Major enim numerus mundanis rebus inhæret
 Quàm qui, se stimulante Deo monitisq̄ue supernis,
 Hæc ad castra ferant vitamque fideliter ornent;
 Nescit enim carnalis homo quod Spiritus almi est.
 Viribus idcirco totis certare necesse est
 Carnalis ne turba præmat sacra dogmata vitæ,
 Pondere neu scelerum frigescat pignus amoris
 Æterni, qui plura tenet spe pectora sancta.
 Vuluus avaritiæ medicamina sancta repellant,
 Qua dominante humilis fit nemo in nomine Christi,
 Unde potum penetrare potest. Cui cura subintrat
 Ingluviem vitare cibi potusque, monemus
 Sufficiens et parva quidem sit pensio victus,

^a *Incendis* Hanck., not. ms.

A Optimus usus aquæ, dedit hanc natura bibendam.
 Tegminis ornatus mutetur ut algida tantum
 Frigora depellat, nudosque ut contegat artus.
 Mens humilis vigeat studiis non perditâ fictis,
 Deserat et totam perversa superbia mentem:
 Nam quidam flexa placidi cervice videntur,
 Erecto sed corde tument falsiq̄ue probantur.
 Pulcher apostolicæ vitæ pervertitur ordo,
 Cum vitiiis variis virtutum jura premuntur,
 Et dum sub specie pietatis culpa subintrans,
 Assidue crescens, proprio retinetur in usu,
 Jam velut ex lege ad justos describitur actus.
 Idcirco occiduis homines in partibus hujus
 Ordinis instruimus, quos Gallica rura tenere
 Novimus, et cunctos quos hæc Germania gignit.
B Pauperiem ut veram devota mente sequantur,
 Janua ne cœli contra claudatur iisdem
 Indeque depulsi pereant sub faucibus ignis;
 Qualiter omnipotens hominum Sator atque Redemptor
 Per me terribili cunctis sermone remandat.
 Hæc satis esse videns illis nihil addere possum,
 Qui vitæ meritis debent præcellere cunctos,
 Qui mundum fixisse sibi, mundoque refixi
 Famantur, quod quippe Deo promissimus omnes:
 Scimus enim documenta Patrum, finesque viasque,
 Quotidie crepitant fibrorum verba per aures.
 Impugnat mundus: felix qui fugerit illum,
 Et post terga oculum qui mittere vitat in ævum.

*In viduas abbatissas. Alia præcepta angeli. Pestis
 causa. Geroldi comitis mors beata.*

C Quantaque femineis nascantur damna catervis
 Quo [quæ] servire Deo monachorum more suescunt
 Angelus exponens: Quamplurima dæmonis, inquit,
 Lucra virent, lucrumque Dei tepor occupat ingens.
 Ordine confuso mulier dum mortua vivis
 Præfertur, quia deliciis viduata marito
 Sufficiens functa est, prohibent quam vivere gaze
 Subjectæ et vivæ mortis consinia sumunt,
 Dum factis perversa suis exempla sequuntur.
 Sic perduntur opes quas exgressere fideles
 Ad conservandum jus virginittatis honestæ:
 Accipit has sitiens labentia gaudia mundi
 Inque voluptatem fert sobria dona nefandam:
 Vivit enim virgo, mortem scelerosa subibit.
D Denique jam viduæ capiunt dum jura regendi
 Subvertunt pravam justo molimine vitam;
 Sordibus e solitis paucae se demere possunt,
 Sed neque concubitu quædam cessare probantur.
 Sic seducta cohors sequitur per cuncta magistram.
 O Princeps, qui tale malum junxisse videris,
 Da castis castas, aliud viduata receptet;
 Non equidem prodest multorum perdere mores.
 Creditur en mulier melior quam masculus esse.
 Accipit illa gradum, raro est lex ista virorum,
 Ut nupto citius dentur loca sancta regenda,
 Confusum natura modum discernere poscit.
 Frater item quærit ubi dogmatis illa moderno

Staret apostolici perfecta in tempore norma?
 Partibus ex aliis salsi maris ^a, inquit, habetur
 Ille rigor, veterumque viget constantia Patrum.
 Qui paupertatem variis sine rebus adepti
 Terreni nihil inquirunt quod vota retardet,
 Sicque penetrantes cœlorum regna capessunt.
 Felices patriæ, quarum de cespite surgunt
 Optima gemmarum cœlo ornamenta nitentum,
 Auxilium patriæ, meriti decus, orbis honestas.
 His dictis iterum verbum sacer angelus infert
 Crimine de veteri Sodomæ, quod rura necavit,
 Cætera namque semel vitia execranda monebat.
 Hunc autem morbum, mores animasque nocentem
 Dæmonis instinctu, naturam perdere promptum,
 Quinquies admonuit aut amplius esse cavendum.
 Tum frater rogat numerus cur tantus obiret
 Pestis in exitio ^b, plebis populi que fidelis.
 Hæc, ait, ex factis homines commercia pravis
 Accipiunt, damnatque reos sententia grassans,
 Significatque diem mundo properare futurum,
 Terminus ut tandem ponatur in ordine sæcli.
 Ecce dies veniet, nostrum sit quisque paratus,
 Ecce venit Dominus, nostros ut congreget actus.
 Jam vigilare decet, veniens ut quemque coronet.
 Præcipue admonuit divinis laudibus omnes
 Conatu servire bono studioque sagaci;
 Præcipiens ut nemo gravi torpore subactus,
 Negligat assiduas Domino persolvere laudes,
 Ecclesiæque decus celebretur ut ordine sancto;
 Sollicitus propriam quærit quicumque salutem,
 Hæc agat, et sese poterit subducere flammis.
 Non eget his Dominus, sed nos ut agamus egemus.
 Quin etiam quondam comitem sacer ille Geroldum
 Angelus asseruit requiem captasse beatam,
 Martyribusque parem, quo gloria summa beatis
 Civibus æternæ reddit dulcedinis haustum.
 Et quando zelum Domini conceperat, inquit,
 Gentibus infidis Christi defendere plebem,
 Congrediens hujus sumpsit dispendia vitæ,
 Æternis ideo meruit fulgere tropæis,
 Munera perpetuæ capiens ingentia vitæ.
 Hic vir in hac patria summa bonitate nitebat,
 Moribus egregius, verax, mansuetus, honestus,
 Cui regina soror, Ludovici chara genitrix
 Hildegardis erat, parili bonitate venusta,
 Viribus ille potens sanctoque potentior actu;
 Defuerat soboles, pariterque et defuit hæres.
 His igitur verbis sese comescere cœpit,
 Denegat hæredem Dominus, manet ipse superstes.
 Quod dedit, accipiet, Mariæ commendo beatæ.
 Sic votum factis sequitur, magis omnibus isti
 Profuit ille loco, cujus nitet Augia donis.
 Bella movet Carolus duos tum Cæsar in Hunnos,

^a In *transmarinis regionibus*, scribit Hetto. In Britannia insula an in Græcia? Quæquam etiam in Gallia reforescebat cultus regularis disciplinæ per Benedictum Anianæ abbatem. MAB.

^b Anno 823 ingens pestilentia per totam Franciam hominum utriusque sexus innumeram multitudinem consumpsit, teste Eginhardo. MAB.

A Hoc cecidit bello, populo certante, Geroldus,
 Tunc Dominum famuli lacrymis sumpsere referti,
 Hucque reportatum tam longa per avia corpus
 Insulanensis humus contexit in æde Mariæ.

Wettinus quæ viderat refert et scribi jubet. — Varii scriptores visionum Wettini.

o Hæc et plura videns numerum quæ pene recusant,
 Quæ festina manus currens intacta reliquit.
 Experrectus item, jam cæca silentia noctis
 Nuntius excussit lucis resonando per ædes,
 Fratribus accitis, quos pernoctasse videbat
 Excubiis secum, trepidans multoque timore
 Permotus, cecinit narrans ex ordine visum
 Secretumque lateis avidas effudit in aures,
 B Poscit et ut veniens sermones protinus ipsos
 Abbas excipere, et scripto mandare juberet.
 Talibus astantes comescunt verba loquentis;
 Nunc solito fratres meditantur in ordine noctis,
 Incumbuntque preci, nunc claustra silere necesse est.
 Non audemus enim nos hæc turbare, vel illi.
 Vos, ait, interea molli depingite cera,
 Ut fulgente die citius manifesta pateant,
 Ne lingua torpente palam depromere visa
 Non possim, quæ tam grandi sub mole minarum
 Sunt injuncta mihi, manifesta voce canenda
 Et cunctis liquido citius dicenda boatu.
 Ut timeam si forte tacens dimisero quidquam,
 Me veniam nec habere, gravi stringente reato.
 C Ultima virginæ turbæ intercessio memet
 Liquit in ancipiti positum; nam nescio qualem
 Implorasse Deo vitam præstante putemus,
 Utrum perpetuam, vel temporis hujus amaram.
 Si mihi defuerint præsentī comoda vitæ,
 Ecce procul dubio, mortem cras corpus habebit.
 Dux meus hæc dixit, cujus mihi sponsio certa est.
 His igitur verbis fratres hortatus eosdem,
 Expediens iterum jam dicta retexere cœpit.
 Illi continuo tabulæ impressere liquenti.
 Laudibus interea Domini jam rite peractis,
 Abbas adveniēns aliis comitantibus intrat;
 Nam solitus compellit amor refovere jacentem,
 Assistent propius, secretum infirmus adoptat.
 Discedunt reliqui, remanet ibi quinque sedentes,
 D Primus erat Hetto, Erbalduus fuit inde secundus,
 De quibus in primis modicas conteximus odas,
 Tertius ipse tacens ^d sapiente corde magister,
 Quartus erat senior, multis provecus in annis.
 Theganmar Domini famulus, cui longa senectus,
 Contulit æterno venerandos munere canos,
 Grandis honor capitis, major sapientia mentis,
 Confessor ^e fratrum, gnarus conferre medelam,
 Moribus antiquos sequitur sine crimine patres.

^e Versus mutilus.

^d An sit nomen proprium, an metaphoricum, al-lusionem facta a Walafrido ipsi inditum, non liquet. MAB.

^e In unoquoque monasterio unus frater designatus erat ad recipiendas confessiones fratrum. Ib.

Quintus adest Tatio, cui gratia magna benigno
 Contulit eximios vitæ perducere mores,
 Nempe palatinas puer est translatus ad aulas,
 Sed Christi fervore calens, mercede sodales
 Servitii gaudere suos dimisit, et istud
 Cœnobium ingrediens, monachum se lege ligavit,
 Hoc recolens, quod prima inibi documenta recepit,
 Est hodieque probus, felix, spectabilis, aptus.
 Gaudeo quod tali mereor parere magistro,
 Cujus ob auxilium præsens me continet ætas.
 His etenim quinvis visa atque audita patenter
 In verbis scriptoque simul quod nocte notavit
 Veloci corrente manu, narrando resignat.
 Et surgens prostratus humi, commissa remitti
 Poscit, et orantes Dominum placare tonantem.
 Commendans arcana Dei, si morte fuisset
 Raptus, ut in lucem verbo scriptoque tulissent,
 Sin alias, prodenda sibi dimittere poscens.
 Namque cupit patulis totum famare per orbem
 Fancibus, et cunctas hominum vulgare per aures.
 Denique vita manens, si corpore staret in isto,
 Ulterius voluit strictam perducere vitam,
 Ut potaret aquam, mergentia pocula nunquam;
 Pluribus adjectis quæ nunc exponere longum est.
 Inspiciunt vultus, nec pallida forma videtur;
 Non macies fœdat, nec membra dolore rigescunt.
 Attreclant venas, vivo quæ sanguine gaudent,
 Nec signum lethale vident mortisve periculum.
 Fidentesque animo, vitæ compendia spondent
 Præsentis, mortemque procul discedere dicunt.
 Ille quibus responsa dedit, quæ protulit ante,
 Crastina namque dies animam de corpore pellet.
 Taliter ergo diem frater consumpserat illam,
 Instantenque rotam noctis dieique sequentis,
 Exponendo metum gravis de carne recessus;
 Suspirans gemitusque imo de pectore fundens,
 Fratribus et cunctis sese committere certans,
 Ad multosque breves rogatans direxit amicos,
 Ut sanctis precibus veniam implorare studerent.
 Has ego conscripsi manibus quibus ista notavi.
 Denique cum primum radios produxerat aura,
 Me vocitare jubet, residensque infligere ceræ
 Præcipit, atque breves bis quinas dictat, eisdem
 Sensibus adnectens, quas hic signare studemus,
 Ut perfecta fides cunctis lucescere possit,
 Nempe decem fuerant, quarum conscriptio talis :

Venerabilissimo in Christo Patri ill. Wettinius jam
 devotus vester æternam in Domino salutem. Scripsi
 vobis in mortis periculo, et quia juvenus adhuc flo-
 ruit, de alio sæculo meam infirmitatem consolare
 dignemini, ut hujus corruptionis mole deposita, ibi
 quoque gravitate pœnarum non constringar : si ad
 usque centum missas centumque Psalteria pervene-
 rit oratio, erit merces certa. Vale, quem jam non
 mereor videre.

Hunc finemque Brevis jussit firmare per omnes,
 Quod dum commutans aliter conscribere vellem,
 Dixit ut haud dubiis possem sic dicere verbis :

^a His versibus docet Walafridus Wettinum Augiæ litteras docuisse. *MAA.*

A Nescius hoc scripsi, penitusque stupore movebar,
 Quippe diem totum soli transegimus illum.
 Nunc legimus, nunc membra juvat componere lecto,
 Me sopor oppressit, vigilem non contigit illum.
 Orat in excubitu, surgit graditurque valenter,
 Vesper adit, tandemque mihi est sic ore locutus :
 Vade, puer, corpusque cibo relevare memento,
 Proque labore tuo grates digneris habere.
 Discessi, noctemque minans sol vergit in æquor.
 Jamque poli pingunt fulgentia sidera centrum,
 Adveniunt fratres, sistuntque in domate multi.
 En, ait, incumbit metam finire supremam
 Carnis in exsilio, terram terræque recondi
 Omnimodis petimus, sacras pretendite palmas,
 Instantesque preci, nostrum defendite finem.

B Res invisæ quidem! psalmos prior omnibus ille
 Antiphonasque, velut quidam præcentor, adorsus
 Principium cujusque suo depromit ab ore.
 Finitis igitur concentibus, ille parumper
 Respirat pavidus, fratresque ad strata recurrunt,
 Surgit et huc illucque viam deflectere tentat,
 Æstuat, agnoscens velox quod transitus instet,
 Decidit in lectum Christi mysteria sumens,
 Clausit et extremam vitæ mutabilis horam.

En venerande Pater, calcem compulsus adivi
 Cujus principium horror adire fuit.
 Non ignoro quidem vitæ sordere camœnam :
 Extortos apices protege si valeas.
 Ales enim quæcunque suas præcurrere pennas
 Cogitur, ex superis corruit ima petens.

C Nil prodesse scio, tamen est parere necesse.
 Hoc potuit Dominus quam sacra thura cupit.
 Vestra sequens humilis famulus mandata peregi
 Ætate et sensu impar ad istud opus.
 Ne reputes non posse meum, sed velle videto,
 Atque bono vigeas longa per æva statu.
 Amen.

DE MORTE WETTINI.

AD GRIMALDUM CAPELLANUM.

Scribere nulla juvat, scriptor quia noster obivit,
 Qui nova pectoribus monstravit dogmata nostris.
 Ædificare volens longum stabilita per ævum
 Tecta, sed indomita præventus morte, nequivit

D Culmen in aërios templi sustollere cursus.
 Forsitan indigni fuimus sapiente magistro,
 Sed licet hunc cœlestia non dubitemus adisse,
 Abscessisse tamen nosmet deslere necesse est.
 Primus hic incultis mandavit semina sulcis ^a,
 Ut collecta seges gereretur ad horrea Christi,
 Mercedem et propriam præclarus haberet arator.
 Hoc studium fuit, hoc votum, hoc etiam ipsa vo-
 [luntas.

Plangimus interno compuncti corda dolore :
 Flemus agrum subito tanto cultore carere.
 Et specialis ego ingeninans connecto lacertos
 More orbatorum, placidum deflendo patronum.

Sæpe quod adjungo alterius ploratibus, unum est, A
 Quod nullus magni profertur dogmatis hæres.
 Prædia tanta vacant nullo vineta colente,
 Deperit absconsæ sapientia mentis ab usu.
 Dicitur, heu misero, qui dum cadit, ipse levantem
 Non habet, ille jacet cuncto miserabilis orbi,
 Tu fratris deserta tui jam semina profer.
 Non torpore vacat, sancta quod lege jubetur;
 Est sed fructiferum, si quis sub lege potitur,
 Decidit ille mihi, vicibus nemo illius astat.
 Fercula pulchra dedit, victum quis porrigit arctum?
 Vestibus ornavit, præbet quis tegmina grossa?
 Innumerisque bonis meritum superaverat omne;
 Quis mihi nunc misero verbum demonstrat adhor-

[tans?

Annales memorare dies mortemque notare
 Quis cogit? nisi sollicita sub mente retractet,
 Proximus esse sibi jussum de nomine Christi,
 Ne fraterna suo tollatur ab ordine proles.
 Hæc jam dicta legas, Pater optime, corde receptans,
 Exhinc esse mihi dignare affabilis, atque
 Rebus in occultis nostrum solare dolorem.
 Scintillam portamus enim, quam si quis adauget,

• Forte Grimald. Id.

Multiplicabit opera veniarum sine futuro.
 Adveniens sua dona Deus cum pace requirat,
 Multorum quod sancta ferant tutamina nobis.
 Inter convivas residens dulcesque catervas
 Audivi cupidus prisca convivia cœtus,
 Qui pascente Deo meruit saturier ipso
 Panibus ex quinis, tum piscibus ordine binis.
 Quæ cum re facta pandunt mysteria certa,
 Adsunt et nobis per suavia dona Creantis
 Panes, pisciculi, blandi quoque copia musti,
 Semper ubique suis quia dat solatia servis,
 Omnia qui condens renovat pereuntia clemens.
 Interea dulcis fertur mihi norma piscia,
 Asconis calidi, sequitur vas denique musti,
 Optatum et calidum, large de principe missum,
 B Abbas quod. . . . a transmisit laude colendus.
 Quemquam laudarem, si tantum tempus haberem!
 Quod mox ut cœpi, subierunt organa signi,
 Quod Christi solitum monuit persolvere votum.
 Quem dum tempus erit, gaudens mea Musa sonabit,
 Centuplicatque modos, spatii quos deserit exors.
 Interea valeat, felixque per omnia surgat,
 Lætus et in terris, superis lætetur in oris.

DE SINGULIS FESTIVITATIBUS ANNI.

In Nativitate Christi.

Natus enim est hodie sator atque redemptor,
 Christus de Maria Virgine factus homo:
 Ut nos consortes sanctæ Deitatis haberet,
 Mundatos vitiis et præctos meritis.

In Octava Domini.

Acceptit et nomen jam circumciscus Iesus,
 Ut mundatus homo sit soboles Domini.

In Epiphania.

Munera suscipiens dignis apparuit ipse,
 Sic pius adveniens hæmnera nostra videt.

In Yppapanti [Hypapante].

Qui sine peccato in templo est oblatus ad aram,
 Nos peccatores ad sua tecta vocat.
 Cujus mater adest, mater sed Virgo perennis
 Permanet a nato glorificata suo.

In Septuagesima.

Ecce paramur enim ventura ad festa colenda,
 Moribus in sanctis corda parare juvat.

In Quadragesima.

Exemplo Domini jejunia corporis extra
 Incipimus, mentes abstineant vitiis.

In Palmis.

Obvia turba pio stravit sua tegmina Christo,
 Nos ut in his sedeat, corpora nostra damus.

De Passione.

Ille crucem, plagas, alapas, sputa aspera passus,
 Ostendit quanta te tolerare decet.

• Nunc, Hanck., not. nis.

De Resurrectione.

C Tartara despolians, devicta morte resurgens,
 Ut te vivificet, quam jacuisse videt,
 Mortuus est ut peccatis moriamur adeptis,
 Surgit ut in vitæ limine constituat.

In Ascensione.

Ascendit cœlos sumpto per sæcula triumpho,
 Ut nos victores sidera ad alta vocet.

In Pentecoste.

Spiritus ad terras Domini descendit in igne,
 Qui dat apostolicis ignea corda viris.

Illos quippe suo refovet tutamine præsens,
 Quorum ardere videt, casto in amore amicos.

In Natale sancti Joannis Baptiste.

Est hodie natus sanctus Baptista Joannes,
 Cujus nos precibus dextra juvet Domini.

D In Natale sancti Bonifacii archiepiscopi.

Gaudia præsentis, Bonifacii sanctæ, diei
 Nos salvent, Domino tante tuis meritis.

In Assumptione sanctæ Mariæ.

Virgo Dei genitrix de corpore ducta pudice
 In requiem Domini transit ecce sui.
 Ad quam nos precibus transire juvantibus ejus
 Æternæ proles virginis alma velit.

De apostolis.

Hi sunt quos toto divina electio mundo
 Elegit primos, prætulit atque gradu.
 Quorum non a fidei semper præcepta sequentes
 Illorum precibus regna poli accipiam.